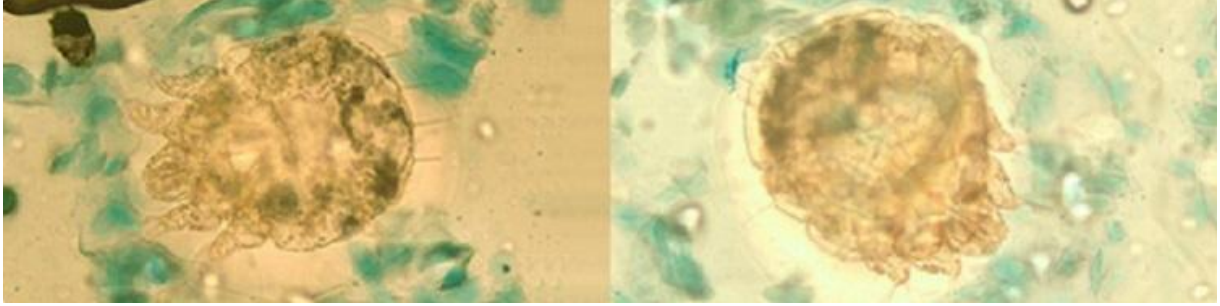

KLİMUD TPÇG Bilgilendirme Notu

30 Ocak 2023, 4. Dünya İhmal Edilen Tropikal Hastalıklar Günü: Uyuz

Sarcoptes scabiei var. *hominis* erişkini (CDC web sitesinden alınmıştır.)

İhmal Edilen Tropikal Hastalıklar

İhmal edilen tropikal hastalıklar 12'si paraziter etkenlerle olmak üzere (drakunkuliyaz, ekinokokkoz, gıda kaynaklı trematodiyaz, insan Afrika tripanozomiyazı, layşmanyaz, lenfatik filaryaz, onkoserkiyaz, uyuz ve diğer ektoparazitler, şistozomiyaz, jeo-helmintiyazlar, tenyaz ve sistiserkoz) bakteriyel, viral, fungal ve toksin kaynaklı olan 20 enfeksiyon hastalığını içermektedir. Bu hastalıklar, çoğunluğu düşük sosyoekonomik topluluklara ait olmak üzere 1,7 milyar insanı tehdit etmektedir. Bu hastalıklar körlüğe, sakatlıklara ve estetik bozukluklara neden olarak bireylerin yalnızca sağlıklarını değil; günlük hayatlarını devam ettirme ve topluluk tarafından kabul görme gibi ekonomik ve sosyal durumlarını olumsuz olarak etkilemektedir (1).

İhmal Edilen Tropikal Hastalık Olarak-Uyuz Epidemiyolojisi

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2013 yılında ihmal edilmiş paraziter hastalıklar kategorisinde değerlendirilmeye başlanan uyuzun, dünya genelinde 130 milyondan fazla insanı enfekte ettiği tahmin edilmektedir (2). Etkileri kaşıntı ve uyku bozukluğunun ötesinde olan uyuz, *Streptococcus pyogenes* ve toplum kökenli metisilin dirençli *Staphylococcus aureus*'un etken olduğu bakteriyel deri enfeksiyonlarına neden olabilmekte ve enfeksiyonların yol açtığı komplikasyonlar ölümcül seyredebilmektedir. Uyuz, ihmal edilmiş hastalık kategorisinde olmasına rağmen, etkene yönelik sistemli bir kontrol programı bulunmamaktadır. Ancak diğer taraftan da sadece uyuzlu hastalar ve temaslılarının tedavi edilmesinin hastalığın kontrolünde yeterli olmayacağı da açıktır. Bu nedenle etkenle mücadelede yol haritası çizilmesinde kitlesel ilaç profilaksisi kullanılması, hastalık ve hastalıktan korunma önlemlerini anlatan broşürlerin ve sosyal medya tanıtımlarının tasarlanması, okullarda eğitim verilmesi ve mücadelenin tüm dünyayı kapsayacak şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

Klinik

Sarcoptes scabiei var. *hominis* tek konağı olan insanda uyuz adı verilen parazitoza neden olan; Arachnida sınıfı, Acari alt sınıfı ve Sarcoptidae ailesi altında bulunan bir artropodtur. Derinin üst tabakasında yaklaşık 1 cm uzunluğunda deriden hafif kabarık, serpentin tüneller oluşturarak kaşıntıya sebep olur. Bulaşma sıklıkla yakın temas, nadir olarak ise fomit aracılığı ile gerçekleşir. Diğer memelilerin uyuz akarları insanda kendini sınırlayan kısa süreli enfestasyonlara sebep olabilir ancak yaşam döngüsünü devam ettiremez. Bu akarın yaşam döngüsünde dört evrim şekli bulunur; bunlar yumurta, larva, nimf ve erişkinlerdir. Dişi akarlar erkeklerin yaklaşık iki katı kadar olup, 0.3-0.4 mm boyutlarındadır (3).

Epidemiyoloji

Uyuz, dünyanın her bölgesinde görülen ve tüm sosyoekonomik grupları etkileyebilen bir hastalıktır. Genellikle sosyoekonomik düzeyi düşük topluluklarda kalabalık yaşam koşullarına bağlı olarak görülmektedir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek ülkelerde sporadik vakalar şeklinde karşımıza çıkabileceği gibi; savaş ve doğal felaketler gibi özel durumlarda epidemiler şeklinde de görülebileceği unutulmamalıdır. Hastalık neden olduğu semptomlar ve komplikasyonlar nedeniyle hastaların yaşam kalitesini etkilemektedir. Ayrıca yüksek tedavi maliyetleri bireylerin ve ülkelerin ekonomisine zarar vermektedir. Uyuzlu bireylerin hastalıkları nedeniyle utanç duydukları, toplumdan soyutlandıkları ve günlük aktivitelere katılımlarının belirgin şekilde kısıtlandığı bilinmektedir. Çocuk ve yaşlılar, sosyoekonomik düzeyi düşük kişiler, sıcak ve nemli bölgelerde yaşayan insanlar hastalığa daha yatkındır; fakat hastalığın toplumun her bireyinde görülebileceği de unutulmamalıdır. Uyuz, toplumdaki genel kanı olan düşük hijyenle ilişkili değildir; fakat kalabalık yaşayan toplumlarda görülme olasılığının daha yüksek olması nedeniyle genel toplum algısı olarak yoksulluğun dolaylı bir yansıması olarak kabul edilebilmektedir.

Pandemi döneminde artan uyuz vakaları

Dünyada ve ülkemizde pandemiyle birlikte uyuz görülme sıklığında artış olduğunu bildiren gözlemsel çalışmalar bulunmaktadır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, uyuz görülme sıklığının 2019 yılında %0.71'den, 2020 yılında %1.77'ye yükseldiği belirtilmiş olup; aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Aynı çalışmada hastalarda permetrin direncinden bahsedilmiş olup, dirençli hastalar ivermektin ve permetrin kombinasyonu ile tedavi edilmiştir (4). Başka bir çalışmada benzer olarak pandemi döneminde ivermektin kullanımını gerektiren uyuz vaka sayısının pandemi öncesi döneme göre 6 kat arttığı belirtilmiştir (5). Diğer bir yayında, pandemi döneminin ikinci haftasından itibaren uyuz vakalarının sayısındaki hızlı artışa dikkat çekilmiş olup, artıştan evde kalma politikaları sorumlu tutulmuştur (6). Literatür tarandığında COVID-19'dan sonra görülen şiddetli uyuz olguları ile ilgili vaka bildirimlerine rastlanmıştır (7).

Sonuç

Pandemiden önce de dünya ve ülkemiz için önemli bir halk sağlığı problemi olan; ancak pandemiyle birlikte görülme sıklığı artan, daha şiddetli klinik tablolara neden olan ve tedavi dirençleri bildirilen etkene verilen önemin ve mücadele yöntemlerinin artırılmasının gerekliliği vurgulanmalıdır. Mücadelede dikkat edilmesi gereken noktaları özetleyecek olursak;

- ✓ Tanıda dermatologlar ve mikrobiyologlar/parazitologlar arasında iş birliği sağlanması faydalı olacaktır.
- ✓ Tedavinin uygulanma prosedürü hastaya benimsetilmeli ve aile tedavisine özen gösterilmelidir.
- ✓ Toplum bilinçlendirilerek hastalıkla ilgili etiketleme ortadan kaldırılmalı, hastaların tıbbi yardım alma oranları artırılmalıdır.
- ✓ Tedaviye direnç sorunu mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve yeni tedavi rejimleri aranmalıdır.
- ✓ DSÖ uyuz ile mücadelesine COVID-19 pandemisinden önce olduğu şekilde devam etmelidir.

Uyuzun şiddetli semptomları ve komplikasyonları nedeniyle yüksek morbidite ve mortaliteye neden olan önemli bir paraziter hastalık olduğu; ancak alınan önlemlerle kontrolünün mümkün olduğu unutulmamalıdır.

Kaynaklar

- 1-WHO. World NTD Day 2022. <https://www.who.int/campaigns/world-ntd-day/world-ntd-day-2022>. Last accessed date: 17 January 2022.
- 2-Scabies. Geneva: World Health Organization, 2015 (http://www.who.int/lymphatic_filariasis/epidemiology/scabies/en. opens in new tab).
- 3-CDC. Scabies. <https://www.cdc.gov/dpdx/scabies/index.html> Last accessed date: 17 January 2022.
- 4-Akaslan TÇ, Mert Ö, Su Küçük Ö. Scabies increase during the COVID-19 pandemic: should we change our treatment strategy during the pandemic? *Ann Parasitol.* 2022;68(1):35-38. doi: 10.17420/ap6801.405.
- 5-Griffin LR, Pender EK, Laing ME, Markham T. Unexpected consequences of SARS-CoV-2 pandemic: scabies infestation. *Clin Exp Dermatol.* 2022 Jun;47(6):1196-1197. doi: 10.1111/ced.15151.
- 6-Kutlu Ö, Aktaş H. The explosion in scabies cases during COVID-19 pandemic. *Dermatol Ther.* 2020 Sep;33(5):e13662. doi: 10.1111/dth.13662.
- 7-Hirman AR, Murad FA, Nikzad AA. Severe Scabies after COVID-19: A Case Report. *International Journal of Scientific Research in Dental and Medical Sciences.* 2020; 2(3): 97-100. 10.30485/IJSRDMS.2020.237728.1069.